

3 танцам па жыцці

– А вы ведаеце, адкуль паходзіць назва Любань? – азадачыў мяне Сяргей Выскварка, загадчык арганізацыйна-метадычнага аддзела Любанскага раённага Цэнтра культуры і вольнага часу, заўзяты фалькларыст і вялікі патрыёт роднага краю.

Прызнаюся, такога пытання ад свайго рэспандэнта на самым пачатку нашай размовы я не чакаў. Але Сяргей Георгіевіч, запрывмеціўшы маю нікаватасць, хутка зарыентаваўся і сам прыйшоў на выручку:

– Люба... Любата... Любань! – менавіта так, паводле аднаго з народных паданняў, усклікнуў чалавек, які першы трапіў на маляўнічы бераг Арэсы. Харакство прыарэскіх мясцін яго наймаверна заваражыла, і ён вырашыў там пабудаваць сабе жылло. Зразумела, што наконт назвы свайго паселішча першапраходзец асабліва раздумваць не стаў: як яшчэ, калі не Любань, можна было назваць той непаўторнай прыгажосці куток? Адбылося гэта недзе ажно ў сярэднявеччы, і хоць з таго часу шмат што змянілася ў прыроднай краіне гэтага краю, прычым – не ў лепшы бок, любіць сваю Любаншчыну тутэйшыя жыхары менш не сталі...

ЭЛЕКТРАМЕХАНІК ЦІ ТАНЦОР?

Сяргей Выскварка – адзін з тых любанцаў, каго родныя мясціны не адпусцілі ў вялікі свет. Хоць пакінуць іх спрабаваў. Пасля заканчэння школы-васьмігодкі вясковы падлетак па падказцы дарослых спадахоціўся вывучыцца на майстра шахцёрскай справы. Падаў дакументы ў Салігорскі горнатэхнічны тэхнікум, але не прайшоў па конкурсу – да залічэння не хапіла ўсяго аднаго бала. Па часе гэта была сярэдзіна 80-х гадоў мінулага стагоддзя, эпоха адзінай савецкай дзяржавы. І тады на выручку хлопцу прыйшлі так званыя вярбоўшчыкі ажно з Крывога Рога, якія завіталі ў беларускую шахцёрскую сталіцу і запэўнівалі ўсіх, хто застаўся за бортам тамтэйшага карабля прафесійных ведаў, што са сваім багажом ведаў, пацверджаным на ўступных іспытах у Салігорску, яны будуць залічаны ў аднатыпную навучальную ўстанову ва Украіне. Многія з сяброў Сяргея па цяперашні час спакусіліся на тую прапанову. За кампанію згадзіўся і ён.

– Дзе знаходзіцца той Крывы Рог я тады нават не ўяўляў, – успамінае Сяргей Георгіевіч.

– Пазней, калі ўжо прыйшоў на маё імя выклік, бланк якога, дарэчы, быў запоўнены на ўкраінскай мове, што мяне надзвычай здзівіла, мы з сёстрамі адшукалі гэты горад на карце, паказалі маме. І яна, разгледзеўшыся, дала волю пачуццям, якія ўтойвала ў сабе да гэтага. Надта ж ёй не хацелася адпускаяць ад сябе так далёка свайго летуценнага сына. Але маміны слёзы не дапамаглі, я настойваў на сваім і паехаў.

Трапіўшы ў рэаліі сучаснага прамысловага горада-гіганта, звыклы да размеранага вясковага жыцця Сяргей разгубіўся. Ён апынуўся там нібы тая сірата – адзін сярод чужых людзей, у непрывычным асяроддзі. І тады дні для яго сталі гадамі, тыдні цягнуліся як дзесяцігоддзі, а першы месяц самастойнага жыцця ўдалечыні ад родных здаўся цэлым стагоддзем.

– Быў момант, калі мне захацелася ўсё кінуць, – расказвае далей Сяргей Выскварка. – Я ўжо нават білет да Мінска набыў, – заставалася толькі забраць дакументы. Але па дарозе ў канцэлярыю тэхнікума мяне нечакана асяніла думка: у вёсцы ж ніхто не дасць веры, што вучобу я пакінуў па ўласнай ініцыятыве. Усе будуць лічыць, што мяне адтуль турнулі за непаспяховасць, і ніякія мае апраўданні слухаць не будуць. Гэта мяне і спыніла. І хоць вучыцца ў крыварожскім тэхнікуме мне не падабалася, закончыў яго выдатна – трэцім па выніковых адзнаках. Я атрымаў спецыяльнасць горнага электрамеханіка, аднак гэтай справе затым не прысвяціў ніводнага працоўнага дня. Практычна адразу ж пасля вяртання дадому я падаў дакументы на паступленне ў Мінскі педагагічны інстытут, каб стаць настаўнікам пачатковых класаў. Але мяне падвяло сачыненне, і я ні з чым вярнуўся ў свой родны Пласток – па сённяшні дзень дарагую майму сэрцу вёску...

Што было рабіць юнаку ў такой, шчыра скажам, не надта зайздроснай сітуацыі? У гарняцкай справе ён поўнаасцю расчараваўся, таму і перспектывы недалёкага Салігорска, дзе ўсё ж можна было паспрабаваць уладкавацца на працу, яго не вабілі. Аднак няспраўджаны горны электрамеханік знайшоў для сябе выйсце – проста на авос

Сяргей Георгіевіч
Выскварка

прыйшоў у аддзел адукацыі Любанскага райвыканкама і папрасіўся на работу. І справа яму знайшлася: у гарадскім Доме піянераў аказалася вольнай стаўка кіраўніка танцавальнага гуртка. Прапанова заняць яе асабліва ўзрадавала Сяргея, бо танцы былі яго захапленнем са школьных гадоў, а танчыць гапакі ды полькі яго ў свой час навучыла яшчэ бабуля. Дарэчы, менавіта заняткі танцамі ў нейкай ступені вырастоўвалі хлопца ад самоты і ў Крыварожскім гарнарудным тэхнікуме, дзе ён далучыўся да самадзейнасці і з часам стаў адным з заватараў культурнага жыцця гэтай навучальнай установы.

Але як толькі перспектыва навучаць танцавальнаму ўмельству іншых стала набываць рэальнае ўвасабленне і на гэтай ніве ў любанскіх выхаванцаў маладога гуртавіка з'явіліся першыя поспехі, Выскваркупрызыўніку давалося пайсці на службу ў армію. Так у яго жыцці зноў з'явілася Украіна. Праўда, на гэты раз на два гады юнака прытуліў горад Стараканстанцінаў, што на Валыні – адметным украінскім рэгіёне з трывалымі народнымі традыцыямі.

– Я неяк ужо значна пазней прааналізаваў перыяд свайго жыццёвага сталення і прыйшоў да высновы, што без Украіны, без пачэрпнутых ад украінцаў любові да роднага слова, шанавання народных традыцый і зберажэння ўсяго свайго, нацыянальнага мне вельмі цяжка было б сфарміравацца як творчаму чалавеку, – прызнаецца Сяргей Выскварка. – Чамусьці перад ад'ездам у Крывы Рог на вучобу ў мяне было цвёрдае перакананне, што беларуская мова, на якой мы размаўлялі ў школе, як і адметная гаворка маіх аднавяскоўцаў, іх песні і танцы, казкі маёй бабулі, а таксама дзедавы бываліцы нікому ўжо не патрэбныя і выклікаюць адно толькі неразуменне і кепікі ў старонніх людзей. Сутыкнуўшыся ж на Украіне з кардынальна іншым стаўленнем да ўсяго гэтага, я зразумеў, што мы, беларусы, нічым не горшыя за суседзяў, у нас таксама ёсць чым ганарыцца і што паказаць свету...

СЯРГЕЙ І ЯГО «ВЕРАБЕЙКІ»

Вяртанні Сяргея Выскваркі з арміі калі не толькі яго родныя ў Пластку, але і колішнія калегі з любанскага Дома піянераў. І ён пасля дэмабілізацыі заседж-

вацца асабліва не стаў, практычна адразу ж далучыўся да ранейшай любімай працы. Тут якраз дарэчы аказалася ініцыятыва настаўніцы пачатковых класаў СШ № 3 г. Любані Валянціны Захарык, якая прапанавала Сяргею сфарміраваць новы склад танцавальнага гуртка са сваіх першакласнікаў. Так увесць першы «В», а ў ім аказалася дванаццаць хлопчыкаў і столькі ж дзяўчынак, стаў асновай танцавальнага ансамбля «Верабейкі».

– Пачыналі мы з традыцыйных сцэнічных танцаў, – згадвае Сяргей Георгіевіч. – За кароткі час развучылі некалькі канцэрт-

На адным з фестывалей фальклорнага мастацтва «Берагіня» Сяргей Выскварка разам з удзельнікамі маладой групы ансамбля «Верабейкі» і Яўгеніяй Рудкевіч са старэйшай групы гэтага калектыву

ных нумароў і сталі выступаць з імі на розных гарадскіх і раённых мерапрыемствах. Дзецям гэта падабалася. А вось мяне рэпертуар калектыву задавальняў толькі напалову – хацелася надаць яму сваю адметнасць. І тут я ўспомніў бабуліну навуку і яе адмысловыя танцы. Здаецца, першым мы развучылі «Месяц», якому некалі навучыла мяне бабуля, і тут жа ўключылі яго ў адзін з бліжэйшых сваіх канцэртаў. Танец быў успрыняты на ўра. З таго часу мае «Верабейкі» цалкам пераклучыліся на мясцовы харэаграфічны матэрыял.

Але адмысловых танцаў у бабулінай «фанатэцы» аказалася не так і шмат, і Сяргей падаўся ў пошукі. Спачатку абследаваў родны Пласток, дзе запісаў адзін-два мясцовыя танцы. А калі праз некаторы час у суседняй вёсцы яму паказалі іх варыянты, то тады да яго і прыйшло разуменне шматграннасці народнага танцавальнага мастацтва. Малады даследчык стаў ездзіць па Любаншчыне часцей, і кожная чарговая экспедыцыя і арыгінальныя знаходкі

акрылілі яго душу. Многія з падказаных вясковымі бабулямі і дзядулямі танцаў тут жа развучваліся «Верабейкамі» і папаўнялі рэпертуар ансамбля.

Той пачатковы перыяд сваёй творчай кар’еры С. Выскварка сёння згадвае з асаблівым пачуццём. Бо і «Верабейкі», і ён сам творча развіваліся і сталелі разам. Стаўка дзіцячага харэаграфічнага калектыву на народныя бытавыя танцы апраўдала сябе спаўна. Ансамбль не толькі займае сваю адметнасць, але і стаў своеасаблівай этнаграфічнай лабараторыяй, дзе аднаўлялася напам’яць танцавальная спадчына. А паколькі няўрымслівасць маладога кіраўніка ансамбля не ведала межаў і разам з танцамі ён запісваў песні, народныя гульні, абрады, казкі, паданні і інш., то паступова шмат што з гэтага народнага скарбу таксама прапінсвалася ў рэпертуары «Верабейкаў».

Аднак Сяргею Георгіевічу і гэтага аказалася недастаткова, і ён узяўся, так бы мовіць, за вонкавае аздабленне ўдзельнікаў свайго ансамбля: стаў аднаўляць для іх традыцыйныя для Любаншчыны строі. Прычым кроіць і шыць адзенне паводле вусных апісанняў вясковых старажылаў, як і аздабляць яго характэрнай вышыўкай, спачатку ён навучыўся сам, а затым ужо свае напрацоўкі аддаваў для тыражавання прафесіяналам.

Дарэчы, з часам кравецкі занятак Сяргея Георгіевіча перарос у яшчэ адно захапленне. Жартаўліва ён называе яго лялькаваннем. І гэтае хобі – майстраваць адзенне для лялек – толькі на першы погляд выглядае дзіўным для саракагадовага мужчыны. На самай жа справе нічога незвычайнага ў гэтым няма – проста чалавек, захоплены беларускім народным касцюмам, займаецца аднаўленнем яго рэгіянальных асаблівасцей. І за добры дзясятак гадоў гэтай дзейнасці яму ўдалося стварыць унікальную калекцыю «мадэляў», кожная з якіх дэманструе непаўторнасць сваіх строяў. Сярод іх жаночыя святочныя сукенкі, расшытыя мужчынскія палатняныя кашулі, розныя віды верхняга адзення, а таксама і дзіцячая вопратка. Адны з гэтых строяў характэрныя для ўсёй Любаншчыны, іншыя – толькі для канкрэтных населеных пунктаў раёна. Калі знаёмішся з усім гэтым багаццем, то не перастаеш здзіўляцца высокаму густу нашых продкаў, з якім яны падыходзілі да вы-

рабу і аздаблення свайго адзення, а заадно і няўрымслівасці збіральніка калекцыі.

Што ж тычыцца «Верабейкаў», то ўдзельнікі ансамбля ў асобных канцэртных нумарах выступаюць і ў аўтэнтчных строях сваіх бабуль і дзядуль. Іх бы, як не без скрухі ў голасе зазначае Сяргей Выскварка, аддаць у раённы музей. Але пакуль замяніць няма чым, бо не заўсёды ўдаецца знайсці сродкі на выраб сучасных іх копій. Таму арыгінальная сцэнічная вопратка ў «Верабейкаў» – толькі для самых адказных выступленняў.

Узоры народных жаночых строяў, адноўленых Сяргеем Выскваркам

Сёння «Верабейкі», нязменным кіраўніком якіх паранейшаму з’яўляецца Сяргей Георгіевіч, – адзін з самых тытулаваных мастацкіх калектываў Любаншчыны. Некалькі гадоў таму Міністэрствам культуры яму было прысвоена ганаровае званне ўзорнага дзіцячага фаль-

клорнага харэаграфічнага ансамбля. Яго ахвотна запрашаюць і на розныя канцэртныя імпрэзы абласнога ўзроўню. З узнагародамі самай высокай пробы ў розныя гады вяртаўся гэты мастацкі калектыў і з міжнародных фестываляў, якія праводзіцца ў Расіі, Літве, Польшчы. Летась жа «Верабейкі» яшчэ раз пацвердзілі свой высокі творчы аўтарытэт і на радзіме, стаўшы ўладальнікамі Гран-пры прэстыжнага рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня», які традыцыйна раз у два гады праходзіць у гарадскім пасёлку Акцябрскі Гомельскай вобласці.

– Мы «Берагіню» ажно некалькі разоў «штурмавалі», – расказвае Сяргей Георгіевіч. – І заўсёды нашы творчыя намаганні давалі плён – «Верабейкі» станавіліся дыпламантамі асобных намінацый гэтага тытулаванага мастацкага форуму, за якім, дарэчы, на міжнародным узроўні замацавалася неафіцыйная назва «Эксклюзіў у цэнтры Еўропы». І толькі ў мінулым годзе нам, у прыватнасці ўдзельнікам сярэдняй групы нашага ансамбля, аб’яднаным для выступлення на гэтым фэсце ў гурт «Жэўжыкі», удалося заваяваць галоўную ўзнагароду «Берагіні»...

ТАКІ ВОСЬ АТРЫМАЎСЯ «КАРАПЕТ»

Захапленне С. Выскваркі справай адраджэння народных бытавых танцаў свайго рэгіёна аказалася настолькі трывалым, што паступова стала неад’емнай часткай яго нага жыцця. Балазе, пэўнае спрыянне ў гэтым аказала яму і кіраўніцтва аддзела культуры Любанскага райвыканкама, прапанаваўшы заняць пасаду спецыяліста па этнаграфіі і фальклору раённага Цэнтра культуры і вольнага часу. Але Сяргей Георгіевіч не мог пакінуць сваіх маленькіх «верабейчыкаў», з дапамогай якіх ён узнавіў ужо не адзін народны танец і без якіх не ўяўляў сваёй далейшай фальклорнай дзейнасці. Тады і было прынята заканамернае рашэнне памяншаць ан-

С. Выскварка і жыхаркі в. Жораўка падчас летняй танцавальнай школы расказваюць моладзі традыцый мясцовых народных танцаў. Ліпень 2011 года

самблю яго «адукацыйны» статус на «культурны». У выніку такой ведамаснай перапрапіскі калектыў атрымаў яшчэ большыя магчымасці для свайго творчага развіцця, а яго кіраўнік, няўрымслівы фалькларыст-падарожнік, – дадатковы зарад імпульту ў ажыццяўленні распачатага ім пачэснага праекта па зберажэнні духоўнай спадчыны сваіх землякоў, які да таго ж у адначасе стаў і ягоным прафесійным абавязкам.

– Любанскі раён размешчаны на паграніччы двух вялікіх этнаграфічных рэгіёнаў – Цэнтральнай Беларусі і Палесся, – расказвае Сяргей Выскварка. – Зразумела, што гэта акалічнасць наклала свой адбітак на духоўнае жыццё яго насельнікаў. Але, тым не менш, мае землякі здолелі выпраца-

ваць свае адметныя культурныя традыцыі. І толькі пры сустрэчы з імі адчуваеш, якое высокае духоўнае багацце іх песні, танцы, наогул самадзейная мастацкая творчасць, і наколькі яно, гэтае адмысловае багацце, для нас неацэннае.

Сяргей Георгіевіч памятае практычна кожнага са сваіх самабытных землякоў. Напрыклад, яму яшчэ пашчасціла застаць выдатных музыкаў-самавукаў: скрыпача Івана Сухана з Рэдкавічаў, цымбаліста Часлава Бяскоснага з Плюсны, гарманіста Піліпа Карпіевіча з Урэчча. А як зачароўвалі яго ў свой час адмысловымі танцамі старажылы Старых Юрковічаў Аўдоцця Бацюк і Ганна Абчынец. Неацэннымі аказаліся для даследчыка і звесткі пра танцавальна-песенныя традыцыі любанскага краю ад Надзеі Сушчэні і Марылі Баркоўскай з яго роднага Пластка, Надзеі Кукраш з Вобчына, Ганны Розум з Ямінска, Таццяны Кішыла з Юшкавічаў, Наталлі Чэкан са Старых Юрковічаў, Раіны Слівец з Малых Гарадзяцічаў, Ганны Палазнік з Кузьмічоў, Зінаіды Сярчэні з Жораўкі, Ганны Царык з Закальнага... Духоўнае багацце і жыццёвая мудрасць гэтых і многіх іншых людзей, дзякуючы Сяргею Выскварку, несумненна, папоўніла культурную скарбонку Любаншчыны і будзе служыць наступным пакаленням.

Наогул, як расказвае Сяргей Георгіевіч, у яго фанатэцы налічваецца цяпер больш за 90 народных бытавых танцаў Любаншчыны. Прычым, калі фалькларыстам было запісана, скажам, 27 варыянтаў полькі, у згаданым ім пераліку гэты танец значыцца як адна адзінка. Тое ж можна гаварыць і пра песні, паданні, абрады, казкі... Паводле асабістага прызнання С. Выскваркі, у экспедыцыях яму было цікава запісваць усё. Адзінае, што неяк пакуль выпала з яго даследчыцкага поля зроку, дык гэта такі жанр вуснай творчасці, як народная біблія. Як высвятляецца, не заўсёды тое, што напісана ў Свяшчэнным Пісанні, знаходзіць адпаведнае адлюстраванне ў пераказчыкаў біблейскіх сюжэтаў. Напрыклад, калі ён адносна нядаўна ўшчыльную заняўся гэтым жанрам, то адкрыў для сябе шмат цікавых арыгінальных гісторый пра нараджэнне Ісуса Хрыста, жыццёапісанне тых ці іншых святых, пра сусветны патоп. Усе яны маюць адмысловыя народныя інтэрпрэтацыі, часам нават далёкія ад арыгінала.

Удалося яму выявіць і свае адметнасці ў народных танцах. Скажам, запісаная ім у многіх вёсках «На рэчанька» не мае вялікіх сэнсавых разыходжанняў. І толькі ў Старых Юрковічах яе танчаць у чатыры пары. Чаму так? Высвятляецца, што ў гэтай вёсцы раней на вьчоркі збіралася шмат моладзі. Клубаў жа тады не было, таму танцавалі па хатах. А колькі чалавек можа змясціць нават самае прасторнае сялянскае жытло? Вось і даводзілася «хараводзіць» па чарзе: пройдуць некалькі кругоў чатыры пары – і адпачываць на вуліцу, а іх месца займаюць іншыя. Прыкладна такая ж гісторыя і з манерай выканання гапака ў Соснах. І хоць час зараз іншы, але традыцыі аказаліся трывалымі.

Дарэчы, як лічыць С. Выскварка, сярод усіх жанраў народнага мастацтва менавіта танцы патрабуюць найбольш далікатнага стаўлення да сябе пры вывучэнні. На якія толькі хітрыкі не даводзіцца часам ісці, каб бабуля ці дзядуля ўспомнілі і, больш таго, выказалі жаданне паказаць манеру выканання таго ці іншага танца. Сяргей Георгіевіч мае на гэты конт свае ўлоўкі, якія ў большасці выпадкаў спрацоўваюць.

– У вёсцы Ямінск быў у мяне такі выпадак, – успамінае даследчык. – Запісаў я танец «Карапёт» у жонкі і мужа Раманчукоў. Гаспадыня хаты неяк адразу раскрылася перада мной, паказала не толькі жаночыя, але і мужчынскія танцавальныя рухі. Я іх, вядома ж, запісаў. Але як развітацца з гасціннымі вяскоўцамі, на свае вочы не пабачыўшы манеру выканання імі гэтага рэдкага танца? Тым больш што ў тым жа пакоі чытаў каля вакна газету і адначасова падцікоўваў за намі гаспадар хаты дзядзька Іван, які спачатку наадрэз адмовіўся са мной знацца. І тады я, запрасіўшы ў пару цётку Соню, стаў наўмысна каверкаць падказаныя ёю рухі. Дзядзька Іван пэўны час глядзеў на гэты здзек, а пасля адкінуў газету ўбок і знік за дзвярыма ў суседні пакой. Хвіліны праз дзве ён зноў паўстаў перад намі ў новых чаравіках і затым у пары са сваёй жонкай паказаў мне такога «Карапета», што тая адмыслова манера выканання імі гэтага танца ў мяне і сёння стаіць перад вачыма...

Калі ж мераць вынікі працы фалькларыста Сяргея Выскваркі колькаснымі крытэрыямі, што, магчыма, і не зусім правільна,

Узорны дзіцячы фальклорны харэаграфічны ансамбль «Верабейкі» – адзін з лаўрэатаў IX Мінскага абласнога фестывалю народнай творчасці «Напеў зямлі маёй». г. Мар’іна Горка, кастрычнік 2010 года

то варта адзначыць яго песенную фанатэку з больш як сотні касет і некалькіх дзясяткаў лічбавых дыскаў, а яшчэ – прыкладна столькі пульхных блакнотаў з запісамі народных легендаў, паданняў і казак, шматлікія яго відэазанатоўкі танцаў і традыцыйных для Любаншчыны абрадаў. Сюды ж трэба аднесці тры дакументальныя стужкі «Масленка», «Радаўніца», «Юр’я», знятыя Белвідэаэцэнтрам, а таксама паведамленні і выступленні самога Сяргея Георгіевіча па праблемах беларускага рэгіянальнага фальклору і этнаграфіі на навуковых канферэнцыях, у тым ліку і на міжнародных у Вільнюсе, Волагдзе, Маскве і Санкт-Пецярбургу.

Дарэчы, скончыўшы завочна Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў, С. Выскварка вырашыў паспрабаваць сябе і ў якасці аспіранта – на гэтым настойваў яго добры знаёмы і выдатны беларускі фалькларыст Васіль Ліцвінка. На сёння Сяргей ужо здаў абавязковы кандыдацкі экзаменацыйны мінімум, акрэсліў і тэму сваёй будучай дысертацыі – «Сацыякультурная дынаміка жанраў календарна-абрадавых традыцый Любаншчыны».

– Калі б у сутках было значна больш за 24 гадзіны, тады, магчыма, і мая дысертацыя куды хутчэй напаяўнялася зместам і набывала рэальнае ўвасабленне, – прызнаецца пачынаючы навуковец і тут жа дадае: – Паверыце ці не, але я не ганюся за славай. Таму, калі ўбачу, што мне не ўдаецца сваёй навуковай дзейнасцю прыўнесці штосьці новае ў беларускую фалькларыстыку, я асабліва засмучацца не стану. Злезу, як у народзе кажуць, з даху і не буду псаваць гонтаў...

ЖАРТЫ, КАЗКІ І РУСАЛКІ...

У Сяргея Георгіевіча цяпер куды больш актуальная задача, чым напісанне дысертацыі, рэальнае ўвасабленне сабранага фальклорнага скарбу. Бо адна справа запісаць песню ці абрад і забыцца пра іх, пакласці на паліцу, а зусім іншая – зрабіць так, каб тая песня загучала, а абрад аднавіўся і зноў трывала прапісаўся ў побыце. І ў гэтым плане, як мы асабіста пераканаліся, на Любаншчыне робіцца многае. Прычым, не адным толькі С. Выскваркам.

Сёння ў Любанскім раёне кожная ўстанова культуры мае сваю візітоўку. Гэта можа быць адметны мастацкі калектыў, адроджаны мастацкі промысел, традыцыйны для той ці іншай вёскі народны абрад і інш. Развіццё ўсяго гэтага, дарэчы, згодна са сваімі прафесійнымі абавязкамі загадчыка арганізацыйна-метадычнага аддзела Любанскага раённага Цэнтра культуры і вольнага часу акурат цяпер і курыруе Сяргей Георгіевіч. Аднак без дапамогі калег, падтрымкі і разумення важнасці і неабходнасці для паўнацэннага культурнага жыцця рэгіёна работы па аднаўленні і развіцці народных традыцый і абрадаў кіраўніцтвам аддзела культуры райвыканкама працавала б яму значна складаней.

– Што можна зрабіць на культурнай ніве аднаму? Практычна нічога. А вось калі ў цябе ёсць аднадумцы, гэтак жа, як і ты, адданыя любімай справе, тады і горы можна зрушыць з месца. Праўда, пакуль нам не ўдаецца ўшчыльную падабрацца да рукатворнай гары са шламаў, утворанай адным з рудаўпраўленняў «Беларуськалія» на любанска-салігорскім узмежжы. Але, як толькі такое калі-небудзь здарыцца, то добра зараз бачныя здалёк яе абрысы спачатку прыкметна зменшацца, а затым і наогул знікнуць, – жартуе Сяргей Георгіевіч.

Дарэчы, і з жартамі на Любаншчыне ўсё ў парадку. Тамтэйшая вёска Баянічы – блізкая радня Аўцокоў, сталіцы беларускага гумару. Паводле сцверджання С. Выскваркі, баянчукі вылучаюцца асаблівай каларытнай мовай, любяць пакепліваць адзін з аднаго. Таму лепшага за Баянічы вясковага ася-

Старэйшая жыхарка в. Калінаўка Вольга Якавец распавядае С. Выскварку цікавае мясцовае паданне

родка для правядзення першага раённага фестывалю народнага гумару «У Баянічы на гулянічы» і шукаць не трэба было. З часам гэты фэст набыў сярод удзельнікаў мастацкай самадзейнасці і жыхароў раёна вялікую папулярнасць і трывала прапісаўся ў гэтай вёсцы.

А падчас аднаго такога фестывальнага тлуму баянчукі паспрабавалі перайначыць на свой капыл легенду пра паходжанне назвы іх вёскі, звязаўшы яе са словазлучэннем «баяць байкі», г.зн. жартаваць. А між тым у наваколлі пра назоў Баянічаў шырока бытуе зусім іншае паданне: ішоў па лесе гурт народу і напаткалася ім балота; доўга думалі-гадалі людзі што рабіць – далей ісці ці на месцы асесці? Але так і не дамовіліся. У выніку адны загалілі парткі ды спадніцы і пайшлі праз багну, другія збаяліся твані і засталіся жыць там, дзе паспрачаліся са сваякамі. Дык вось тыя, хто, загаліўшыся, перайшоў балота, заснавалі вёску Загалле, а баязліўцы – Баянічы. Але хто пагодзіцца сёння прызнаць сябе баязліўцам?..

Гэтую гісторыю Сяргей Георгіевіч, вядома ж, раскажаў з пэўнай доляй іроніі і тут жа пераклучыўся на яшчэ адзін творчы праект, ініцыятарам якога ён стаў некалькі гадоў таму, калі ў яго фанатэцы набыралася вялікая колькасць народных казак. А пачатак усяму паклала знаёмства з казкамі, запісанымі яшчэ ў 70-я гады супрацоўнікамі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ад жыхаркі вёскі Рачэнь Аўдоўці Ляўчэні. Прааналізаваўшы тыя запісы, С. Выскварка стаў мэтанакіравана ў сваіх экспедыцыях вышукваць казачнікаў, і іх, адметных расказчыкаў, набыралася ажно некалькі дзясяткаў. Тады і з'явілася жаданне наладзіць агульнараённае свята, каб падчас яго гэтыя людзі спаўна раскрылі свой талент і самі пазнаемлілі ўсіх зацікаўленых з тымі казачнымі сюжэтамі, якія яны слухалі ў маленстве ад сваіх бабуль і дзядуль і якія яны любяць сёння расказваць ужо сваім унукам. Так і з'явілася свята, названае ў гонар А. Ляўчэні, – «Казкі бабулі Аўдулі».

Першы блін, выпечаны мясцовымі казачнікамі ў 2005 годзе, не аказаўся камікам, і ўжо другому па ліку свята беларускай казкі, што праводзілася на Любаншчыне пазалетаў пры падтрымцы ўпраўлення культуры Мінскага аблвыканкама, быў нададзены статус рэгіянальнага мерапрыемства. У Любань

прыехалі больш за трыццаць апавядальнікаў з розных раёнаў сталічнай вобласці, каб падарыць мясцовым жыхарам і іх гасцям незабыўную вандроўку ў дзяцінства.

– Казачныя персанажы ажывалі на нашым свяце толькі дзякуючы голасу і таленту апавядальнікаў, узрост якіх вагаўся ад васьмі да дзевяноста гадоў, – расказвае Сяргей Георгіевіч. – Але мы пастараліся стварыць на сцэне Дома культуры не толькі казачную атмасферу, але і далучыць усіх да іншых відаў народнай творчасці. На свяце таксама гучалі песні, музыкі ўсіх запрашалі на танцы, можна было пазнаёміцца з рознымі рамёствамі і адмысловымі майстрамі. Адным словам, усё праходзіла ў комплексе з яўнай правагай на карысць казачнага жанру...

Сярод іншых адметнасцей фальклорна-этнаграфічнай дзейнасці С. Выскваркі і яго калег трэба адзначыць аднаўленне імі народных абрадаў. Сяргей Георгіевіч перакананы, што быць простым сузіральнікам на такіх святах нецікава. Каб атрымаць задавальненне і адчуць магічнасць таго ці іншага абрадавага дзеяння, трэба прыняць у ім самы непасрэдны ўдзел. Зыходзячы выключна з гэтай акалічнасці і імкнуча тут ажыццяўляць свае фальклорныя задумы.

Так, сёлета ўжо дзевяты раз прайшло ў Любанскім раёне «Русалле» – народны абрад, які адзначаўся нашымі продкамі праз тыдзень пасля Сёмухі. Да гэтага ён праводзіўся ў розных вёсках, і адзіным, калі можна так сказаць, недахопам сучаснай рэстаўрацыі старадаўняга абраду быў той факт, што ладзілі яго любанцы днём.

– У гэтым годзе мы ўпершыню праводзілі свята вечарам, як гэта рабілі і нашы продкі, – расказвае Сяргей Выскварка. – І адчуванне такое, што менавіта так і павінна быць! Адна справа, калі песні спяваюцца і абрады выконваюцца днём. І зусім іншая – у прыцемках, калі ўжо змаўкаюць птушкі, заглашаюцца іншыя гукі прыроды: народныя абрадавыя песні тады здаюцца чароўнымі. Акрамя таго, што абрад прыняў нарэшце сваю архаічную форму, была ў яго і іншая ад-

Ансамбль «Верабейкі» разам са сваім кіраўніком С. Выскваркам выступае на фальклорным падвор'і, наладжаным у рамках раённага свята з нагоды Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь. г. Любань, 3 ліпеня 2011 года

метнасць. Ён праводзіўся ў вёсцы Нежын, дзе і быў упершыню запісаны: яго «сакрэтамі» з намі яшчэ дзесяць гадоў таму падзялілася жыхарка гэтай вёскі Роза Шаўцова, і толькі цяпер – і менавіта ў нежынскай ваколіцы – мы яго паспрабавалі правесці. Паверце, было вельмі цікава...

Прыкладна такім жа чынам праводзяцца на Любаншчыне і іншыя абрады. Прычым большасць з іх даводзіцца аднаўляць з нуля, з самага пачатку, бо яны існуюць у памяці старых людзей, але не маюць побытавага распаўсюджвання. І толькі дзякуючы намаганням работнікаў культуры яны ажываюць. Так, напрыклад, было з тым жа «Русаллем», «Кустом»...

А вось для распаўсюджвання шырокіх ведаў пра народныя танцы мінулым летам С. Выскварка і яго аднадумцы правялі летнюю танцавальную школу. Абвестку пра сваю задуму яны далі праз Інтэрнэт, і на прапанову прыехаць на Любаншчыну і павучыцца старадаўнім танцам адгукнулася больш за восемдзсят чалавек.

Вядомы ў раёне і за яго межамі гурт «Журавушка» Ямінскага Дома культуры. Два гады таму ён вярнуўся з Вільнюса са званнем дыпламанта міжнароднага фальклорнага фестывалю «Пакроўскія званы». Калектыў гэтага адмысловага вакальнага ансамбля быў запрошаны ўдзельнічаць і ў канцэртнай імпрэзе з нагоды 15-годдзя дзейнасці ў Беларусі адной з еўрапейскіх фірм. На свяце былі госці з усіх краін, дзе ёсць прадстаўніцтва гэтага сусветна вядомага холдынгу. Весялілі іх зоркі самай рознай велічыні, у тым ліку і знакаміты італьянскі спявак і музыкант Джані Марандзі. Але калі пасля яго на сцэну выйшлі простыя вясковыя жанчыны ў адмысловых строях і зацягнулі «Ох, мой бацька, як цвет», зала ў літаральным сэнсе анямела і ад нечаканасці, і ад замілавання. Доўга потым яшчэ не адпускалі «Журавушку» госці, а яе ўдзельніцы, здаецца, не рабілі нічога незвычайнага – проста спявалі свае песні...

Гэты прыклад, на думку Сяргея Выскваркі, лішні раз сведчыць аб запатрабаванасці ў нашым грамадстве народнай духоўнасці, развіццю якой, няхай сабе пакуль толькі на Любаншчыне, ён і прысвяціў сваё жыццё. Чым ён і ганарыцца асабліва.

Сяргей ГАЛОЎКА
Мінск – Любань – Мінск